

LA GARANTIA DE LA DIGNITAT HUMANA EN LA PRÀCTICA DE LA BIOMEDICINA

Christian Starck*

Sumari

I. Pràctica biomèdica

1. Fecundació d'embrions fora del cos de la dona
2. Diagnòstic genètic previ a la transferència embrionària
3. Investigació amb cèl·lules mare embrionàries
4. Clonació terapèutica i d'investigació
5. Conclusió

II. Respostes dels legisladors a Alemanya, dels constituents en altres països europeus i del dret internacional

III. El caràcter normatiu de la garantia de la dignitat humana

1. Estat a les diferents constitucions europees i en el dret internacional
2. Origen, objectiu i contingut de la garantia
 - a) Fonaments històrics del pensament
 - b) Objectiu i contingut normatiu de la garantia
3. Portador de dignitat humana
4. L'embrió humà es considera persona, no objecte
5. Què diu Kant sobre això
6. Relació entre la protecció de la vida i la dignitat
7. Balanç

IV. Límits de la llibertat de la ciència i la investigació

* Christian Starck, Professor emèrit de dret públic a la Universitat de Göttingen i President de l'Acadèmia de les Ciències de Göttingen Schlegelweg 10, D-37075 Göttingen, cstarck@gwdg.de. Article rebut el 31.10.2007.

I. Pràctica biomèdica

1. Fecundació d'embrions fora del cos de la dona

Des de fa alguns anys, la medicina reproductiva és capaç d'aconseguir engendrar un ésser humà gràcies a la fusió d'un òvul i un espermatozoide dins d'una proveta, és a dir, fora del cos de la dona. L'embrió resultant és *implantat* a l'úter de la dona, d'on prové l'òvul. Aquest mètode té com a objectiu provocar un embaràs en aquelles parelles incapaces de concebre a causa d'alguna disfunció, com podria ser la de les trompes uterines. L'òvul obtingut *in vitro* té una missió pròpia, és a dir, la finalitat per si mateix de desenvolupar-se com a ésser humà¹ després de la implantació a l'úter de la dona, d'on prové l'òvul. El Col·legi de Metges Federal, organisme legal, com a principal organització que representa el cos de metges facultatius, considera que la fecundació *in vitro* i la transferència d'embrions són teràpies que s'apliquen al tractament de l'esterilitat humana. Aquest objectiu concret exclou qualsevol altre ús de l'embrió obtingut *in vitro* que el de la seva implantació al cos de la dona. Encara que desenvolupada per a finalitats terapèutiques, la fecundació *in vitro* ofereix la possibilitat de mantenir sota control l'engendrament d'un ésser humà i el seu resultat.

2. Diagnòstic genètic previ a la transferència embrionària

Amb aquesta pràctica s'obre un camp ampli i nou en la medicina. Els gàmetes que s'han de fusionar, així com l'òvul fecundat, es poden diagnosticar i seleccionar amb l'ajuda del microscopi. Aquest procediment dóna lloc al diagnòstic genètic previ a la transferència embrionària. Segons algun filòsof, la fecundació *in vitro* només ofereix garanties si primer s'analitza l'òvul fecundat i, en cas de presentar danys genètics, no s'implanta.² Amb la pràctica del diagnòstic genètic previ a la transferència embrionària, la finalitat de la fecundació *in vitro* varia en el sentit que la implantació es realitza després del diagnòstic i la posterior selecció de l'embrió des del punt de vista genètic. Per això, la fecundació *in vitro* també resulta interessant per a aquelles parelles fèrtils que poden concebre de manera natural, però que, davant d'un alt risc d'engendrar un fill malalt, es volen sotmetre a un diagnòstic genètic previ.

3. Investigació amb cèl·lules mare embrionàries

La medicina de la reproducció assistida pretén crear *material* per a la investigació biomèdica. Així, els òvuls fecundats, és a dir, embrions, són utilitzats com a objecte d'investigació per tal de curar malalties greus, especialment les de caràcter hereditari, i fins i tot crear en el futur *éssers humans més perfeccionats*. Als embrions que es troben en la fase de blastòcit (entre el cinquè i el sisè dia), se'ls poden extreure les cèl·lules embrionàries. Aquestes són cèl·lules germinals que, després de completar el seu desenvolupament, conformen el nostre organisme i tenen la capacitat de reproduir-se durant un llarg període de temps. Per aquesta raó són suficients uns quants embrions per produir moltes cèl·lules embrionàries primàries. Així, els cultius de cèl·lules mare *Stammzelllinien* desenvolupades a partir d'aquests embrions són capaços de formar un ampli espectre de teixits especialitzats, com ara teixit cardíac, hepàtic, medul·la òssia, etc. Per extreure cèl·lules embrionàries, els embrions són *utilitzats*, és a dir, moren. Es tracta, abans que res, d'investigació. La implantació d'aquests teixits en pacients encara no és gaire clara.

¹ Christian Starck, «Die künstliche Befruchtung beim Menschen. Verfassungsrechtliche Fragen». *Dictamen A per al 56è dia del juristes alemanys, Judicis*, vol. I, Munic, 1986, pàg. 30 f., a Christian Starck, *Llibertat i institucions*, Tübingen, 2002, pàg. 106 i seg.

² Volker Gerhardt, «Der Mensch wird geboren», a *Merkur*, núm. 625, Stuttgart, 2001, pàg. 38, 47.

4. Clonació terapèutica i d'investigació

En la clonació terapèutica (del grec *klón* = plançó), també anomenada de manera eufemística *trasplantament de nuclis cel·lulars*,³ es transfereix el nucli cel·lular d'una cèl·lula somàtica del pacient que cal tractar a un òvul sense nucli i no fecundat que es troba en la metafase de la segona divisió meiótica. Suposant que les membranes de la cèl·lula somàtica del pacient i de l'òvul receptor estiguin prou juntes i tinguin un perímetre suficient, és possible obtenir una fusió local i limitada d'ambdues membranes mitjançant un impuls elèctric apropiat. Mitjançant aquesta reproducció asexual es forma una nova cèl·lula omnipotent que inicia un desenvolupament embrionari.⁴ Amb aquest mètode s'espera obtenir cèl·lules embrionàries amb el patrimoni genètic del pacient del qual procedeix la cèl·lula somàtica. D'aquesta manera es podrien reproduir teixits i òrgans del pacient amb les seves mateixes característiques i sense que hi hagi reaccions de rebuig. Amb l'extracció de les cèl·lules mare embrionàries necessàries per al tractament s'utilitza l'embrió obtingut de forma asexual.

La infiltració de cèl·lules embrionàries a l'òrgan malalt del pacient possiblement causaria tumors, per la qual cosa aquesta tècnica encara no s'utilitza amb finalitats curatives. El maig de 2005 uns informes procedents de Corea del Sud parlaven de l'èxit obtingut amb aquesta tècnica, però aviat es va descobrir que es tractava d'una farsa del professor Woo Suk Hwang.

La tècnica de la clonació terapèutica també planteja el problema que els òvuls femenins estan molt sol·licitats. L'obtenció d'òvuls en bones condicions exigeix que aquests siguin extrets mitjançant intervenció quirúrgica a dones joves, preferentment.⁵ Aquesta tècnica requereix una estimulació a base de medicaments, la dilatació del ventre amb gas CO₂, la facilitació de l'accés als ovaris i la utilització d'instruments per a l'extracció d'òvuls, tot això sota anestèsia general.

Segons uns informes de premsa, l'organisme d'inspecció britànic Human Fertilisation and Embryology Authority (HFEA) va donar a conèixer el 21 de febrer de 2007 que, en el futur, les dones podran donar òvuls destinats a la investigació. El Regne Unit ha estat el primer país de la Unió Europea a legalitzar aquesta pràctica amb l'objectiu de desenvolupar, a partir d'òvuls femenins, la investigació amb cèl·lules mare embrionàries i la clonació. Es prohibeix obtenir qualsevol benefici econòmic a canvi de donar òvuls i s'exclou el seu tràfic i comercialització. La donació d'òvuls s'ha de fer únicament per raons altruistes.

L'estiu de 2007 el Regne Unit va donar a conèixer una dada relativament nova que informava que la HFEA esmentada anteriorment ja no centrava les seves investigacions en òvuls humans, sinó en òvuls mancats de nucli procedents de vaques. Aquests, seguint el procediment citat, es fusionen amb les cèl·lules somàtiques del pacient i generen un embrió que mor després d'extreure-li les cèl·lules embrionàries a cap de 14 dies. Un òvul de vaca sense nucli no és un simple recipient que acull un contingut, sinó que, d'alguna manera, continua tenint característiques animals. Les mitocòndries, amb el seu ADN mitocondrial, fan possible la supervivència de l'òvul sense nucli.

³ Vegeu la protesta per escrit de 40 premis Nobel americans contra la prohibició de la clonació legal de les persones prevista llavors als Estats Units, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (FAZ) del 15.4.2002, núm. 87, pàg. 43.

⁴ Per a la presentació dels processos, vegeu informe per qüestionar la necessitat d'un argument legislatiu en la Llei de protecció de l'embrió en relació amb la tècnica aplicada a la clonació d'animals i al seu continu desenvolupament perfilat, a Deutscher Bundestag, *Imprès* 13/11263 de 26.6.1998, pàg. 8.

⁵ Compareu la descripció feta per Lieselotte Mattler, «Aspectes medicoginecològics de la fecundació *in vitro* i de la transferència d'embrions en persones», a Ulrich Jüdes (ed.), *Fecundació in vitro i transferència d'embrions*, 1983, pàg. 53 i seg.

5. Conclusió

Les pràctiques representades anteriorment en general ofereixen als embrions humans obtinguts *in vitro* la possibilitat de desenvolupar-se com a éssers humans a l'úter d'una dona.

El diagnòstic genètic previ a la transferència embrionària implica una selecció, és a dir, el rebuig d'embrions per raons eugenèsiques, entre d'altres. La investigació amb cèl·lules embrionàries i la clonació terapèutica impliquen el seu ús, la destrucció dels embrions sexuals o asexuals obtinguts. Mentre s'utilitzin òvuls animals, no es podrà obtenir cap embrió viable.

II. Reaccions dels legisladors a Alemanya, dels constituents a altres països europeus i del dret internacional

Les pràctiques aquí descrites van provocar a finals dels anys vuitanta del segle passat la necessitat de crear, després de llargues discussions, la Llei de protecció de l'embrió de 1990 per part dels legisladors a Alemanya.⁶ Aquesta Llei preveu que estan prohibits pel Codi penal els actes següents:

(1) La pràctica de la fecundació *in vitro* amb finalitats diferents de les de provocar un embaràs en la dona amb el seu propi òvul (paràgraf 1, apartat 2, núm. 2). D'aquesta manera s'estableix una estreta relació entre la inseminació artificial i la implantació de l'embrió a l'úter que rebutja qualsevol altre ús de l'embrió obtingut *in vitro*. Resulta inevitable que d'aquesta pràctica sorgeixi la prohibició (2) de fecundar més òvuls dels que han de ser implantats a la dona dins d'un mateix cicle (paràgraf 1, apartat 2, núm. 5), així com (3) transferir a un altre embrió la informació hereditària (clon) procedent d'una persona, d'un cadàver, d'un fetus o d'un altre embrió (apartat 6.1).

En el paràgraf 8, la Llei defineix l'embrió com «l'òvul humà fecundat capaç de desenvolupar-se des del moment en què es fusionen els nuclis»; a més, l'embrió obtingut a partir d'una cèl·lula embrionària és capaç d'experimentar divisions i desenvolupar-se si es compleixen les condicions necessàries per donar lloc a un nou individu.

A Suïssa, l'article 119 de la Constitució de 1999 estableix aquestes previsions de manera detallada pel que fa a la medicina de la reproducció i a la tecnologia genètica en l'àmbit humà. De manera general, l'individu està protegit del mal ús derivat de la medicina reproductiva i de la tecnologia genètica. S'exigeix a la Confederació Suïssa el dictamen de les normes relatives a la manipulació de patrimoni humà germinal o genètic necessàries per garantir la dignitat humana, de la personalitat i familiar. D'aquí sorgeixen els set principis que han de ser respectats:

— Es considera il·lícit qualsevol tipus de clonació o manipulació del patrimoni genètic de les cèl·lules germinals humanes o embrions.

— Es considera il·lícita la introducció o fusió de patrimoni germinal o genètic no humà amb patrimoni germinal humà.

— Únicament es podran aplicar els respectius procediments mèdics a fi de facilitar la reproducció en cas d'infertilitat, o si existeix el perill de transmissió d'una malaltia greu que no pugui ser tractada de manera alternativa. En cap cas a fi de transmetre a la descendència determinades característiques, o per a finalitats d'investigació; la fecundació d'òvuls fora del cos de la dona està autoritzada únicament quan la Llei en fixa les

⁶ Llei de 13.12.1990 (Codi civil I.I, pàg. 2747).

condicions; després de la fecundació de l'òvul fora del cos de la dona, únicament se li podran implantar a aquesta la quantitat d'òvuls que sigui capaç d'allotjar al seu si en aquell moment.

- Es considera il·lícita la donació d'òvuls i el lloguer d'úters.
- Està prohibit comerciar amb patrimoni germinal humà o amb qualsevol producte derivat de l'embrió.
- El patrimoni genètic d'una persona únicament pot ser investigat, registrat o revelat en el cas que la persona doni el seu consentiment o si ho imposa la llei.
- Qualsevol persona té el dret a accedir a les dades que incumbeixen al seu origen.

Aquesta reglamentació excepcionalment detallada de la Constitució, i que presenta paral·lelismes amb la Llei alemanya sobre protecció dels embrions, està basada en el Codi civil suís. En aquest sentit, Suïssa representa una excepció. Tanmateix, a les constitucions d'altres països europeus es troben de manera aïllada garanties especials similars en l'àmbit de la biomedicina. Segons l'article 5.5 de la Constitució grega, es protegeix la identitat genètica de les persones i els legisladors poden crear lleis que protegeixin contra pràctiques biomèdiques il·legals. Segons l'article 26.3 de la Constitució portuguesa, la llei garanteix la dignitat personal i la identitat genètica de la persona, especialment respecte al desenvolupament i la utilització de les tecnologies i l'experimentació científica.

La Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea recull aquest tipus de regulació a l'article 3.2, el qual diu que en el marc de la medicina i de la biologia, entre d'altres, s'han de respectar els punts següents:

- Es prohibeixen les pràctiques eugenèsiques, especialment aquelles que tenen per objectiu la selecció humana.
- Es prohibeix utilitzar el cos humà o alguna de les seves parts per obtenir beneficis econòmics.
- Es prohibeix la reproducció clònica d'éssers humans.

En part, aquesta formulació està basada en el Conveni del Consell Europeu sobre Drets Humans i Biomedicina de 4 d'abril de 1997, que va entrar en vigor el 1999 i que fins avui ja són 20 països els que l'han ratificat. Aquesta convenció prohibeix explícitament la fecundació d'embrions humans per a finalitats d'investigació (article 18.2) i exigeix que l'ordenament jurídic dels estats membres atorgui una protecció adequada de l'embrió en el cas que s'autoritzi la investigació amb embrions *in vitro* (article 18.1). En un protocol addicional de 12 de gener de 1998 queda prohibida la clonació d'éssers humans. En un altre protocol addicional de la Convenció de Drets Humans i Biomedicina sobre investigació biomèdica de 25 de gener de 2005 es fa constar de manera inesperada a l'article 1.2 que el protocol per a la investigació d'embrions *in vitro* no és aplicable. Alemanya s'absté de signar l'acord esmentat del Consell Europeu al·legant que la protecció de l'embrió continua sent insuficient.

Una reflexió més profunda sobre l'article 3.2 de la Carta de Drets Fonamentals revela que la prohibició de pràctiques eugenèsiques inclou les «estratègies per optimitzar la propagació de generacions del patrimoni genètic humà», especialment les intervencions de la via germinativa.⁷ La prohibició de la selecció inclou el diagnòstic genètic previ a la transferència embrionària.⁸ La prohibició de la clonació reproductiva no inclou altres finalitats diferents, la qual cosa també revela les explicacions de la presidència de la Convenció Europea sobre la Carta.

⁷ Wolfram Höfling, a Tettinger; Stern (coord.), «Carta Europea de Drets Fonamentals», 2006, art. 3, número al marge 19, amb més comprovacions.

⁸ Stefan Rixen, a Heselhaus; Novak (coord.), «Manual dels drets fonamentals europeus», 2006, paràgraf 11, número al marge 31; una altra opinió, Christian Calliess, a Calliess; Ruffert, *Tractat de la UE; Tractat constitutiu de la UE*, 3a edició, 2007, art. 3 de la Carta de Drets Fonamentals de la UE, número al marge 14.

Les normes esmentades del dret internacional regulen de manera puntual mitjançant algunes prohibicions els límits en els procediments biomèdics. Hi ha llibertat en la investigació i en la manipulació fora d'aquestes prohibicions que, tanmateix, han de ser interpretades i valorades en funció del seu contingut. Atès que la temàtica d'aquest estudi fa referència a la dignitat humana, el pas següent de caràcter normatiu és esbrinar si es respecta la garantia de la dignitat humana en la pràctica biomèdica.

III. El caràcter normatiu de la garantia de la dignitat humana

1. Estat a les diferents constitucions europees i en el dret internacional

Si es prescindeix d'una menció anterior al preàmbul de la Constitució irlandesa de 1937, veurem que a les altres constitucions no apareixen garanties sobre la dignitat humana fins i tot després de la Segona Guerra Mundial.⁹

La Constitució italiana (1947), a l'article 41, únicament esmenta la dignitat de les persones en relació amb la iniciativa econòmica privada i lliure que no pot ser exercida en oposició al bé comú, o de manera que pugui perjudicar la seguretat, la llibertat i la dignitat de les persones. D'aquesta manera s'estableix una relació amb l'article 151 de la Constitució de Weimar (1919), segons la qual l'ordre de la vida econòmica s'ha de correspondre amb els principis de la justícia per garantir l'existència de la dignitat humana de tothom.

Aquestes garanties de la dignitat humana aplicades a la vida laboral i econòmica experimenten una millora en general després de la Segona Guerra Mundial i ocupen una posició important a les constitucions com a fonament de la regulació política (article 10.1 de la Constitució espanyola) o com a norma fonamental a través de la qual expressa que l'Estat existeix per voluntat dels ciutadans i de les persones.¹⁰

Les diferents constitucions dels estats alemanys de Baviera, Hessen, Bremen, Renània-Palatinat i el Sarre publicades abans de l'aparició de la Llei Fonamental (Constitució alemanya) garanteixen per igual la dignitat humana, que s'ha d'entendre com a resposta al menyspreu humà del nacionalsocialisme. La Declaració General dels Drets Humans de l'Assemblea General de les Nacions Unides de 1948 descriu en el preàmbul que «tots els membres de la família humana gaudeixen de la dignitat que els és pròpia». Aquesta clàusula està recollida en el preàmbul del Pacte Internacional sobre Drets Polítics i Civils (1966). A les respectives constitucions dels països d'Europa occidental, que des de 1975 han estat renovades o revisades periòdicament, es pot veure reflectida la garantia de la dignitat humana: Suècia, capítol 1, apartat 2.1 (1975); Grècia, article 2 (1975); Portugal, article 1 (1976); Espanya, article 10.1 (1978); Suïssa, article 7 (1999); Finlàndia, article 1.2 (2000); Carta Europea dels Drets Fonamentals, article 1 (2003). En algunes constitucions de països d'Europa central que s'han adherit el 2004 a la Unió Europea apareixen reflectides clàusules referides a la protecció de la dignitat humana: Letònia, article 95 (1992); Lituània, article 21.2 (1992); Polònia, article 30 (1997); Eslovàquia, article 12.1.19 (1992).

En la majoria de les constitucions hi ha estipulat que l'Estat ha de protegir la dignitat humana i vetllar per garantir-la. On només es parla de *protegir* s'inclou l'atenció. Quan la tasca de l'Estat és protegir la dignitat humana contra els atacs de tercers, és ell mateix qui l'ha de respectar. On només es diu *respectar* s'inclou la tasca de protegir, especialment perquè el fet de respectar per part de tercers significa donar protecció per part de

⁹ La col·lecció «Religió i llibertats fonamentals als països de les Nacions Unides: textos constitucionals», Granada, 2003, editat per Ana M.ª Horta Gutiérrez, mostra 82 constitucions on la dignitat humana o la santedat de la persona humana estan garantides.

¹⁰ Christian Starck, a v. Mangoldt; Klein; Starck, «Comentari de la llei fonamental», 5a edició, 2005, vol. I, art. 1, número al marge 1.

l'Estat. Si les constitucions consideren inviolable la dignitat humana, o si la consideren un fonament de l'ordenament polític, cal pensar que aquesta ha de ser respectada i protegida.

2. Origen, objectiu i contingut de la garantia

a) Fonaments històrics del pensament

La dignitat humana és, doncs, un concepte del dret constitucional positiu. Tanmateix, aquest concepte no es pot entendre sense tenir en compte les arrels històriques del seu pensament. Molts conceptes bàsics del dret positiu no han estat creats de cop i volta, i només es poden interpretar bé si entenem les seves arrels en la història intel·lectual i la seva posició sistemàtica a la Constitució.

Amb la referència a un dret natural¹¹ unit a un concepte de valor subjectiu no es poden deixar a part aquestes bases d'interpretació indispensables. Ni tampoc que el fet d'una referència a un edifici filosòfic és una resignació escèptica sobre la verificació d'imatges humanes filosòfiques, un punt de partida adequat per a la interpretació de la Constitució.

La gran importància que té l'home com a ésser individual en la civilització occidental marca la diferència respecte a altres grans cultures. Com que la civilització occidental està decididament marcada pel cristianisme, és en aquest últim on cal buscar els orígens que garanteixen la dignitat humana. Tanmateix, no es pot esperar que en el cristianisme es trobin fàcilment rastres de conceptes legals referents a la dignitat humana o a la seva garantia. Més aviat es tracta de les condicions mentals o, parlant en sentit figurat, de la llavor que posteriorment donarà lloc a la garantia dels drets humans.¹²

Aquestes condicions prèvies es reflecteixen en la imatge cristiana de l'home, fins i tot si aquesta imatge de l'home no respon als corrents espirituals contemporanis més influents. Aquesta no pot passar inadvertida en la investigació de la nostra herència espiritual marcada pel present.

El gran valor que es dona a l'ésser humà prové del concepte justificat de la Bíblia en el qual es diu que l'home ha estat creat com la viva imatge de Déu¹³ i per això té una relació personal amb aquest que s'expressa amb la immortalitat de la seva ànima i la seva responsabilitat envers Déu. La llibertat dels homes com a idea central de la teologia cristiana s'expressa amb la llibertat individual. Es basa en el fet que l'home és un ésser incomplet i honest.¹⁴

Aquests no solament són fonaments de la llibertat, sinó també de la igualtat i la fraternitat, perquè tots els homes són, en igual mesura, la imatge de Déu. La dignitat humana és la base de l'autodeterminació dels homes, és a dir, el fonament del propi valor de cada home i també d'aquells amb els quals es relaciona. A aquesta imatge de l'home li correspon mesurar cada ésser humà des del dret i no només des de la dignitat i, a més, ha de garantir la dignitat esmentada des del dret, és a dir, respectar-la des dels òrgans de govern i protegir-la de les amenaces de tercers.

Per tant, si la imatge bíblica i teològica de l'home representa la llavor que donarà lloc al concepte de garantia de la dignitat humana, cal subratllar amb la mateixa insistència que aquesta imatge requereix més

¹¹ Mathias Herdegen, a Maunz; Dürig, «Grundgesetz», art. 1, paràgraf. 1, número al marge 7-12, 17 (2005).

¹² Christian Starck, «Freiheit und Institutionen», 2002, pàg. 29, 40 i pàgines següents; Ders., «Els fonaments filosòfics dels drets humans», a *Publicació d'homenatge a Peter Badura*, 2004, pàg. 533, 536 i següents; Christoph Enders, «La dignitat humana en l'ordenació constitucional», 1997, pàg. 177 i següents.

¹³ Gènesi 1, 27; Efesis 4, 24.

¹⁴ Sobre la visió moderna, Karl Jaspers, *La situació mental de la nostra època*, 5a edició, 1932 (reimpresió 1979), pàg. 135 i seg.: «[...] l'home és més del que sap d'ell mateix».

condicions per al naixement d'aquesta garantia i que es reconeixen en l'humanisme,¹⁵ en la Il·lustració, en la Revolució francesa i en la legislació.¹⁶ Es tracta de forces històriques unides al cristianisme pel seu desenvolupament històric fins i tot si lluiten contra l'Església i la pràctica teològicoreligiosa. Aquest desenvolupament es basa en un procés de secularització en el qual el concepte teològic i metafísic de llibertat i dignitat es representa mitjançant un concepte laic intern de sacerdot, el parentiu estructural del qual es basa en l'èmfasi de la posició dels homes unes vegades davant Déu i d'altres davant l'autoritat col·lectiva laica. Si se separa la posició de llibertat dels homes de la seva base teològica i se secularitza, s'arriba a la declaració filosòfica de Kant:¹⁷ «l'ésser humà no pot ser utilitzat només com a mitjà per altres humans, sinó que també ha de ser utilitzat sempre com a finalitat. Precisament allà resideix la seva dignitat, gràcies a la qual s'alça sobre totes les coses i éssers que no són humans i que poden ser utilitzats».

Constatem que el concepte de dignitat de cada ésser humà que ja ha trobat el seu lloc a nombroses constitucions té el seu origen en la imatge de l'home cristià i ha estat elaborat filosòficament al llarg d'un procés complicat de secularització i protegit legalment.¹⁸ En aquest nivell de desenvolupament, la garantia de la dignitat humana pot esdevenir el model per als estats a fi d'establir una ordenació jurídica mancada d'origens cristians, sempre que es reconegui la finalitat en si mateixa de l'ésser humà. La garantia de la dignitat humana suposa una frontera per al poder estatal. Tota pretensió absolutista és rebutjada, fins i tot pel dret que regula les relacions humanes.

b) Objectiu i contingut normatiu de la garantia

El professor Dr. Hermann von Mangoldt, corresponsal del Consell Parlamentari, que posteriorment va arribar a ser el primer comentador de la Llei Fonamental,¹⁹ va explicar clarament en la novena sessió de 6 de maig de 1949 que: «A l'article 1 es troba la màxima del respecte a la dignitat humana seguint l'esperit del nou caràcter estatal en la seva oposició al règim estatal eliminat el maig de 1945. Alhora, la garantia de la dignitat humana, com a màxim principi constitucional per al futur, també rebutja qualsevol sistema de govern que negui el respecte a l'home individual i el porti a un sistema forçat col·lectiu. Si en les primeres línies d'una constitució es fa referència a la garantia de la dignitat humana, s'entén que l'Estat existeix per i per als ciutadans, per tant, la dignitat humana exerceix una influència en el compliment de les funcions del govern».

El respecte serveix a l'home individual. Les idees col·lectivistes que, fent ús de la manipulació genètica, tenen com a objectiu final «omplir l'home de tota la dignitat», no poden estar d'acord amb la garantia legal i constitucional de la dignitat humana.

No depèn de l'objectiu final *humanístic*. El camí que cal seguir per assolir aquest objectiu també ha de ser humà, és a dir, ha de respectar la dignitat de la persona individual. La garantia de la dignitat humana es dirigeix als legisladors, especialment respecte al deure de protecció que porta implícit. La dignitat humana no garanteix tot el bé, tot allò grat i útil que podem imaginar; però això tampoc no ho aconsegueix un programa social. Es tracta més aviat d'una garantia bàsica pensada per protegir les persones, a través de l'estat o dels seus

¹⁵ Giovanni Pico della Mirandola (1463-1494), *Oratio d'homini dignitate*, Bolonya, 1496, *Opera omnia*, editor de Wimpfeling, Estrasburg, 1504.

¹⁶ Compareu Panajotis Kondylis, art. «Dignitat», a Brunner; Conze; Koselleck (ed.), *Conceptes bàsics històrics*, vol. VII, 1992, pàg. 658-675.

¹⁷ Kant, *Fonamentació de la metafísica dels costums* (1797), «Ensenyaments de la virtut», paràgraf 38. I Karl-E. Hain, *Els principis de la Llei Fonamental*, 1999, pàg. 214 i següents.

¹⁸ Klaus Stern, *Dret d'Estat*, vol. III/1, 1988, pàg. 7 i següents; Peter Unruh, *Der Verfassungsbegriff des Grundgesetzes*, 2002, pàg. 341 i següents.

¹⁹ Hermann von Mangoldt, «Bonner Grundgesetz», 1953.

ciutadans, que, en comptes de ser un simple objecte completament a disposició d'altres persones, com a número d'un col·lectiu, té la missió de funcionar com una rodeta dins d'un engranatge.

El Tribunal Constitucional federal ha pres de Kant l'objecte de la fórmula que reflecteix el que s'ha dit anteriorment i ho ha utilitzat diverses vegades.²⁰ Diu així: «Actua de manera que sempre utilitzis la humanitat com a objectiu i alhora com a mitjà, tant en la teva persona com en qualsevol altra, i no únicament com a mitjà».²¹

3. Portador de dignitat humana

El Tribunal Constitucional Federal, en les sentències sobre l'avortament de 1975 i 1993, va decidir protegir la vida humana no nascuda a través de la garantia de la dignitat humana.²² La dignitat de l'individu rau, també per a l'ésser viu no nascut, en el fet d'existir per ell mateix. Com que per a l'esdevenidor i el desenvolupament posterior de la persona la vida és un fonament existencial, la garantia de la dignitat inclou la protecció de la vida que la Llei Fonamental (article 2.2.1), la Constitució espanyola (article 15) i altres constitucions (per exemple, Irlanda, article 40.3.2.3 [vida no nada]; Portugal, article 24; Polònia, article 38; Hongria, article 54.1; Estònia, article 16; Letònia, article 93; Lituània, article 19) garanteixen separatament.

La sentència sobre l'avortament fa referència a la protecció de l'embrió que es troba al si de la dona, el qual, abans de la implantació, sofreix una gran desprotecció i on fins i tot l'existència abans de la implantació no és demostrable. Aquestes circumstàncies, i el fet que la legislació sobre l'avortament havia de ser revisada des del punt de vista legal i constitucional, expliquen la constatació reticent del Tribunal Constitucional alemany del fet que la vida no nada es pugui beneficiar *almenys* de la protecció de la dignitat des del moment de la implantació. De tota manera, en ambdues sentències se cita: «On hi ha vida humana, hi ha dignitat». Per dir-ho d'una altra manera, tots els éssers vius engendrats per l'ésser humà tenen dignitat humana. Aquesta màxima definició de titularitat de dignitat humana no és cap decisió biològica i natural equivocada,²³ sinó una valoració basada en la necessària humilitat de l'home. Perquè, efectivament, totes les limitacions defensades condueixen el legislador o la persona que interpreta la constitució a *atribuir* dignitat o a *rebutjar-la*. Fins i tot alguns científics de la biomedicina han utilitzat la presumpta inseguretats en el principi de la vida per justificar que en el judaisme ortodox, encara als nostres dies, el principi de la vida es fixa el dia 40 després de la concepció, tal com acceptava abans l'Església. Aquest concepte teològic es basa en la ignorància de l'existència de l'òvul femení i en la consegüent suposició que el semen de l'home al cos de la dona troba una espècie de camp on queda sembrat i brolla en forma de llavor. Aquesta idea explica l'ús tradicional de la paraula *llavor* (del llatí *semen*, i del grec *sperma*) en el camp de la botànica. Per això l'infant només té una relació biològica amb la seva mare. Només després del descobriment de l'òvul femení gràcies al científic naturista Karl Ernst Ritter von Baer, el 1826, es va constatar que la fusió dels nuclis cel·lulars representava l'inici d'una nova vida individual i que tant l'home com la dona aporten una part genètica al fill, a part de la biològica. A més, respecte a la posició de la dona quant a la línia de generacions successiva, la família i la societat, no es tracta d'un coneixement insignificant.

Igual com succeeix en sobrepassar el límit de 40 dies, informació de què disposem gràcies al coneixement científic, el naixement seria una delimitació arbitrària, ja que és possible determinar al final de

²⁰ BVerfGE (Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts, decisions preses pel Tribunal Constitucional Federal) 27, 1, 6; 45, 178, 228; 87, 209, 228.

²¹ Kant, *Grundlegung der Metaphysik der Sitten* (1785), edició de 1957 de K. Vorländer, pàg. 52.

²² BVerfGE (Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts, decisions preses pel Tribunal Constitucional Federal) 39, 1, 41; 88, 203, 252.

²³ Horst Dreier, a Dreier, «Grundgesetz Kommentar», vol. I, 2a edició. 2004, art. 1 I, número al marge 66.

l'embaràs el moment del naixement. Com es pretén justificar que un fetus viable a l'úter matern no mereixi dignitat, i que sí que en mereixi un fetus amb les mateixes setmanes, però nascut abans de temps? Altres límits que han de determinar el punt en el qual es protegeix la dignitat humana també impliquen arbitrarietat: viabilitat del fetus, final del tercer mes d'embaràs, inici del desenvolupament cerebral, implantació. L'arbitrarietat de la implantació com a inici de la protecció de la dignitat és objecte de disputes perquè només l'aparell regulador de la dona dona les «ordres per a la formació d'embrions».²⁴ Tanmateix, l'arbitrarietat ve del fet que, en la fecundació *in vitro*, novament és la persona qui decideix sobre la implantació de l'embrió i amb això es decideix el moment en què comença a ser protegida la seva dignitat. Precisament qui utilitza²⁵ la implantació, que està a les mans de les persones, com a argument per a la censura oblida que entre la fecundació *in vitro* i la implantació de l'embrió a l'úter de la dona, del qual prové l'òvul, existeix una forta relació de connexió de caràcter juridicoconstitucional, però també justificada des del punt de vista filosòfic i moral. Això significa que no es pot utilitzar l'embrió que encara no ha estat acollit per qüestionar la seva capacitat de desenvolupament, reduir-lo a simple matèria primera i que sigui part de la investigació.

4. L'embrió humà es considera persona, no objecte

La fecundació *in vitro* representa per a molts la idea que els ingredients necessaris per a la procreació, l'òvul i l'esperma, extrets de l'home i de la dona, no són més que elements que es fonen en una proveta sense perdre el seu caràcter material i que donen lloc a una altra cosa.²⁶

Les expressions que s'utilitzen per designar l'embrió fecundat amb la tècnica *in vitro* ho demostren clarament: «grups de cèl·lules en una placa de Petri», «parets cel·lulars mil·limètriques» o, expressat en termes purament científics, la «destacable proporció entre trofoblasts i embrioblasts».²⁷

Aquesta manera de referir-se a la fecundació *in vitro* passa per alt que la concepció d'un ésser humà es basa en un acte. Si aquest procés ocorre fora del cos de la dona, és a dir, en una proveta, per superar les disfuncions físiques dels futurs pares els ingredients per a l'engendrament són separats de les persones que engendraran el nou ser. Això canvia el procediment, encara que no de manera qualitativa. Continua sent un acte de procreació. Qualsevol altre concepte que es tingui de la fecundació *in vitro* implica força dificultats. Si s'opta per privar l'embrió de la seva dignitat humana i se li considera una cosa, llavors s'haurà de justificar el fet que, d'una cosa, pot sorgir en algun moment una persona, i aquest fet resulta impossible des del punt de vista moral i jurídic.²⁸

La naturalesa humana de l'òvul fecundat s'intenta qüestionar fent al·lusions a la literatura anglosaxona,²⁹ on es discuteix la pertinença de l'embrió a l'espècie humana, la continuïtat del seu desenvolupament, la

²⁴ Jochen Taupitz, «Der rechtliche Rahmen donis Klonens zu therapeutischen Zwecken», *Neue Juristische Wochenschrift*, 2001, pàg. 3438.

²⁵ Rüdiger Wolfrum, *Politik und Zeitgeschichte*, 2001, núm. 27, S. 4; Taupitz (nota 24), pàg. 3438.

²⁶ El protocol addicional esmentat en el punt II del Consell Europeu sobre el Conveni de Drets Humans i Biomedicina en la Investigació Biomèdica de gener 2005 ha de protegir, segons el preàmbul, la vida humana (vegeu-ne també l'article 1), però inclou, de manera sorprenent, l'embrió *in vitro* explícitament (article 2.2, frase 1).

²⁷ Werner Heun, *JZ* 2002, pàg. 519.

²⁸ Detallat per Christian Starck, «Verfassungsrechtliche Grenzen der Biowissenschaft und Fortpflanzungsmedizin», a *JZ* 2002, pàg. 1065, 1069 i seg.; Ders., «Der kleinste Weltbürger. Person, nicht Sache: Der Embryo», a *FAZ* (Frankfurter Allgemeine Zeitung) del 25 d'abril de 2002, núm. 96, pàg. 50; Josef Isensee, a Höffe; Honnefelder; Isensee; Kirchhof, *Gentechnik und Menschenwürde*, 2002, pàg. 37, 52 i seg.; E. -W. Böckenförde, *JZ* 2003, pàg. 809, 811 i seg., que, tanmateix, no queda argumentat amb el concepte de persona en el resultat; Jens Kersten, *Das Klonen von Menschen*, Tübingen, 2004, pàg. 411 i seg., 419 i seg.; Wolfgang Graf Vitzthum, «Back to Kant! An Interjection in the Debate on Cloning and Human Dignity», a Vöneky; Wolfrum (ed.), *Human Dignity and Human Cloning*, 2004, pàg. 87 i 101.

²⁹ Proves i descripcions a Heun, *JZ* 2002, pàg. 519 i següents.

potencialitat de poder desenvolupar-se com a ésser humà i que la identitat del programa genètic de l'embrió i de l'ésser nascut pugui justificar la protecció de la dignitat humana de l'embrió.

L'argument de l'espècie s'intenta invalidar amb l'argument que l'embrió no té la capacitat d'executar actes morals. Com que això també inclou un infant petit, la seva dignitat ha de ser protegida igualment, i per aquesta raó l'argument de l'espècie no és rebutat. Allò decisiu és que un embrió es pot desenvolupar fins arribar a ser una persona. Això també és vàlid per als embrions asexuals engendrats mitjançant transferència cel·lular o divisió embrionària.

L'argument de la continuïtat s'intenta suprimir respecte al predomini de les cèl·lules trofoblàstiques davant les embrioblàstiques, abans de la fusió de nuclis cel·lulars i a la continuïtat de la vida de l'home ja nascut, per al qual ja existeixen nombroses cesures (per exemple, la majoria d'edat). Si les raons no s'aguanten per un fil o no són falses, es pot determinar que la vida en l'individu és contínua.

La fusió dels nuclis germinals de l'òvul i de l'espermatozoide que dona lloc «a la formació d'una nova estructura cel·lular en forma de l'anomenat *zigot*»³⁰ és, tanmateix, des de l'únic punt de vista que interessa aquí pel que fa a l'inici de la vida humana *individual*, la cesura decisiva.

El potencial que donarà lloc al desenvolupament individual rau únicament en la fusió dels nuclis i ja no inherent a l'òvul i l'espermatozoide. Només després del moment en què l'espermatozoide penetra l'òvul, es decideix quin d'ambdós cariotipus procedents dels progenitors es transmetrà a la nova vida. La continuïtat en el desenvolupament de l'embrió fecundat *in vitro* no es qüestiona pel fet que aquest necessiti ser implantat a l'úter de la dona, d'on ell mateix prové.³¹

L'argument de la potencialitat està relacionat amb el de la continuïtat. Amb aquest argument *ad absurdum* s'al·lega que, com que es considera l'embrió com a portador futur de drets fonamentals, aquest no pot ser destruït durant l'estadi prenatal, *l'individu* no pot ser danyat durant la seva formació amb mètodes contraceptius. D'aquesta manera s'ignora intencionadament que en l'últim cas esmentat la «nova estructura cel·lular que té la forma de l'anomenat *zigot*» encara no existeix, per tant, no té la realitat bàsica en què es basa el dret. La potencialitat de l'embrió és activa i disposa d'un programa acabat que no queda completat només amb la implantació. Per això l'embrió, ja des dels estadis més inicials, disposa d'instruments per reparar les pèrdues de longitud dels cromosomes que tenen lloc durant la divisió cel·lular.³²

L'argument de la identitat al·lega que amb la identitat genètica no n'hi ha prou. Allò que constitueix l'home individual, l'embrió encara no l'ha adquirit, ja que el seu cervell encara no s'ha desenvolupat. Amb això de nou s'ignora intencionadament que el desenvolupament del cervell a l'embrió, ja des del seu origen, hi és esbossat com a programa. La identitat genètica que nega la possibilitat de formar bessons és poc útil, ja que la possibilitat de formar bessons significa, si es dona el cas, que s'ha de protegir dues persones³³ que són genèticament idèntiques i que arribaran a ser individus independents amb drets fonamentals.

5. Què diu Kant sobre això

La garantia constitucional de la dignitat humana es troba, com ja s'ha esmentat al punt III.2.a, en un horitzó de pensament històric que cal prendre en consideració per a la interpretació de la garantia. Vegem el que Kant diu sobre això.

³⁰ Així explícit a Heun, JZ 2002, pàg. 519 r. Sp.

³¹ De l'anomenada *Unbehausheit* de l'embrió encara sense implantar, vegeu més amunt el punt III.3 fins al final i Kersten (nota 28), pàg. 550 i seg.

³² Josef Wisser, FAZ (Frankfurter Allgemeine Zeitung) del 20 de juliol de 2001, pàg. 44.

³³ Kersten (nota 28), pàg. 552 i seg., amb més comprovacions.

Kant defineix la *persona* com aquell subjecte «els actes del qual comporten una imputabilitat. La personalitat moral no és cap altra cosa que la llibertat d'un ésser racional sota lleis morals». En canvi, *objecte* és «una cosa mancada d'imputabilitat. Per tant, qualsevol objecte de la lliure arbitrarietat que manca de llibertat es diu *cosa*».³⁴

Kant, en la *Fonamentació de la metafísica dels costums*, parla de l'infant i diu que en el primer trimestre de vida aquest és capaç de seguir amb els ulls objectes brillants que se li presenten. Per Kant és curiós el fet que el nen que ja parla utilitza al principi la tercera persona per referir-se a ell mateix i només després utilitza la primera. «Abans simplement se sentia ell mateix, ara pensa per si mateix».

En la *Fonamentació de la metafísica dels costums*, Kant aborda el tema de l'infant als paràgrafs 28 i 29 en relació amb el dret dels pares. Després de l'acte d'unir ambdós sexes per a la procreació, segueix el deure de la preservació i la cura del producte obtingut.³⁵

Les cites anteriors de la *Fonamentació de la metafísica dels costums* demostren que l'infant, abans de tenir coneixement i abans que se li pugui atribuir la imputabilitat dels seus actes, és considerat una persona a causa de la seva capacitat de desenvolupar-se en aquest sentit. Com que en gairebé tots els ordenaments jurídics la capacitat jurídica de les persones comença des del moment en què ha tingut lloc el naixement (per exemple, paràgraf 1 del Codi civil), respecte a la dignitat humana del nen, no n'hi ha cap dubte, ni des del punt de vista filosòfic ni moral ni legal. Es pot considerar que l'infant no nat, el *nasciturus*, el fetus, és un esbós de la persona? En tot cas, la llei d'obligacions, el dret de família i especialment el dret de successions contenen nombroses disposicions que n'asseguren els futurs drets.³⁶ Kant justifica en la *Fonamentació de la metafísica dels costums* (doctrina legal, paràgraf 28) els drets originals i innats de l'infant davant dels seus progenitors en l'acte de la procreació: «L'individu engendrat és una *persona*, i és impossible que una operació física faci de l'ésser procreat i dotat de llibertat un concepte. Així doncs, des del punt de vista pràctic resulta encertat i necessari considerar la procreació com un acte que ens fa portar al món una persona sense el seu consentiment [...]».

Els progenitors no poden considerar el seu fill com un esclau, ja que un artefacte no pot ser un ser dotat de llibertat, ni destruir-lo com si fos la seva propietat, o deixar-lo a la seva sort, perquè no només tenen amb ell un ésser al món, sinó també un ciutadà del món en unes condicions que, segons conceptes jurídics, no poden ser indiferents per als progenitors.

Kant veu en l'acte de la procreació el fonament pràctic que concedeix a l'ésser engendrat les característiques personals, encara que nosaltres —com escriu Kant— no podem fer un concepte de l'engendrament d'un ésser dotat a través d'una operació física. En aquest sentit, la conclusió a què s'arriba des del principi està basada en el fet que tots els actes intermedis són voluntaris.³⁷

Un apunt personal de Kant³⁸ justifica molt bé aquesta idea. Diu així: «Si es considera que la naturalesa de la persona adulta és eterna, també s'ha d'esperar el mateix de la persona que acaba de néixer, i el mateix ocorre amb l'embrió [...]». Per tant, és lògic que es rebutgi la condició d'objecte de la persona engendrada: cap esclau no es pot destruir com si es tractés d'una propietat.

Amb independència d'aquesta justificació, la condició d'objecte del germen humà queda exclosa, perquè persona i objecte s'exclouen mútuament. D'una cosa mai no es pot formar una persona.

³⁴ Immanuel Kant, *Metaphysik der Sitten* (1797), publicat per Karl Vorländer, Hamburg, 1922, pàg. 26 i següent. (Akademie-Ed., vol. VI, 223).

³⁵ Kant, *Metaphysik der Sitten* (nota. 34), 94 i seg. (Akademie-Ed., vol. VI, 280).

³⁶ Per a Alemanya, per exemple, paràgrafs 844, 1912, 1918, 1923, 1963, 2043, 2101, 2105 i seg., 2108, 2141, 2178 del Codi civil.

³⁷ D'acord amb el dret general de Prússia (1794), part I.1. Títol del paràgraf 10: «*Die allgemeinen Rechte der Menschheit gebühren auch donin noch ungeborenen Kindern, schon von der Zeit ihrer Empfängniß*».

³⁸ Reflexió núm. 4239, Akademie-Ed., vol. XVII, 475.

6. Relació entre protecció de la vida i la dignitat

En la literatura jurídica, especialment a Alemanya, es pretén desposseir l'embrió de la protecció de la seva dignitat, ja que la protecció de la dignitat i de la vida es perceben com a conceptes separats. S'entén que l'òvul fecundat té dret a la protecció de la seva vida,³⁹ però no a la de la seva dignitat. Amb aquesta construcció, el caràcter il·limitat de la dignitat humana s'eludeix. Al contrari, la protecció de la vida reflectida reconeguda a l'article 2, paràgraf 2, de la Llei Fonamental (Constitució d'Alemanya), es pot restringir legalment (article 2, paràgraf 2, frase 3a, de la Llei Fonamental).

Les temptatives d'acoblament —també aplicades per les constitucions d'altres països— encara no convencen a primera vista, ja que amb la protecció de la vida de l'òvul fecundat s'admet que es tracta de vida humana. El legislador no disposarà de cap argument irrefutable per intervenir en la vida de l'òvul fecundat, perquè en la vida humana només s'ha d'intervenir si aquesta es veu amenaçada per la vida d'una altra persona i l'amenaça no pot ser evitada més que amb un sacrifici.

L'òvul fecundat *in vitro* no suposa una amenaça per a ningú. L'avortament només es preveu quan hi ha alguna indicació mèdica i és legal si el *nasciturus* amenaça la vida de la mare. Ni tan sols per a objectius d'investigació medicobiològica d'alt rang (curació de malalties greus, prolongació de la vida) no ha de ser utilitzada la vida humana. Fins i tot si es denega a l'embrió la dignitat i només es protegeix la seva vida, pel fet de ser humana, la investigació que utilitza embrions està prohibida.

Com ja és sabut, el dret penal estableix uns nivells que jerarquitzen la protecció de la vida, mitjançant els quals el càstig per a qui atempti contra una vida no nada és menys greu que si es tracta d'una de nascuda. Aquesta realitat no ajuda, ja que aquesta manera de procedir no inclou la renúncia a la protecció de la vida.

La pràctica de l'avortament dins dels tres primers mesos autoritzada per alguns països, o l'escassa protecció que s'ofereix a la vida no nada a Alemanya en el primer trimestre simplement mitjançant l'assessorament obligatori, no poden servir com a argument per negar el dret a la vida dels embrions concebuts fora del cos. Les llacunes en la legislació i les dificultats reals respecte a la protecció de la vida a l'úter fan possible que no es qüestionï la protecció artificial mitjançant un tercer embrió obtingut *in vitro*.

7. Balanç

Resumint, es pot constatar, per tant, que des del moment en què es produeix la fusió de nuclis, l'òvul humà fecundat (embrió) pertany a l'*espècie* humana. El seu programa genètic conté la potencialitat del desenvolupament com a ésser humà que prossegueix si no hi intervé cap cesura. La identitat de l'embrió i la de l'infant nascut és una identitat genètica, i no pot ser-ne cap altra, perquè, després, en el desenvolupament de la persona intervenen altres factors al seu al voltant que, d'ara endavant, en el transcurs de la vida, fixaran totalment la identitat modificable de l'individu. Com que a l'òvul fecundat hi ha vida humana individual, la protecció de la dignitat i de la vida té efecte constitucional.

³⁹ A. Podlech, «Alternativkommentar zum Grundgesetz», art. 1, vol. 1, núm. al marge 58; Hasso Hofmann, AöR 118 (1993), pàg. 353, 376; H. Dreier, a Ders., «Grundgesetz Kommentar», vol. I, 2a edició, 2004, art. 1 I, núm. al marge 67-70; Herdegen, a Maunz; Dürig, *Grundgesetz*, art. 1, vol. 1, núm. al marge 57 i pàgines seg.; Schmidt-Jortzig, DÖV 2001, pàg. 925, 928 i seg.; Ipsen, JZ 2001, pàg. 989, 994; Hans Georg Dederer, «Menschenwürde donis Embryos in vitro?», AöR 127 (2002), pàg. 1, 18.

IV. Límits de la llibertat de la ciència i la investigació

La investigació basada en l'ús d'embrions faria d'aquestes cèl·lules germinals humanes un simple objecte de profit per als altres, cosa que significaria que aquestes quedarien reduïdes a la categoria d'objectes. Per això mai no es pot qualificar de liberal una reglamentació que autoritzi la investigació basada en l'ús d'embrions segons la tradició de la filosofia de la Il·lustració. Aquest llenguatge denota la reducció a la categoria d'objecte que sofreix l'embrió, que comença a introduir-se en el pensament com a conseqüència de la fertilització *in vitro*. Així, ja es parla d'una mediació entre la llibertat d'investigació i l'existència de l'embrió, i també es justifica la investigació que és útil per a la societat, com ara investigar i curar les malalties hereditàries, substituir òrgans malalts i disminuir el sofriment humà. Alguns contemporanis defensors de l'utilitarisme tenen prou amb això per permetre la investigació basada amb l'ús d'embrions. Se li diu *ètica de la curació*. Per justificar-se, es posen traves a la tradició utilitària de fusionar en un nou principi moral l'aspecte social amb el que és la idea kantiana de l'autonomia. D'aquesta fusió, cap rastre.

El vell Jeremy Bentham (1748-1832), que en la seva crítica de la Declaració francesa dels Drets de l'Home i del Ciutadà es referia als drets naturals com a «*nonsense upon stilts*», més aviat recuperaria el seu honor des del seu punt de vista utilitari, però a més del tot conseqüent.

Sovint, però, es poden donar situacions en què tots els beneficis possibles per al major nombre de persones implicades exigeixin la discriminació d'uns certs individus o grups, els *drets naturals* dels quals pertorben la felicitat de la majoria. Els bons objectius que es pretenen mitjançant la utilització d'embrions en la investigació amb embrions tenen cabuda dins l'esquema argumentatiu utilitari de Bentham, al qual afalagaria la reiterada oportunitat de triomfar per sobre de la idea kantiana de l'autonomia.

Què li queda, a la investigació biomèdica? Hi ha dues estratègies possibles: investigació amb cèl·lules mare adultes de l'espècie humana procedents de la medul·la espinal, de sang del cordó umbilical, dels testicles, de líquid amniòtic o d'altres parts del cos, la capacitat del qual de generar cèl·lules mare és bastant considerable, o investigació amb cèl·lules mare embrionàries de procedència animal.

Ambdues estratègies pretenen per damunt de tot aprofundir la investigació bàsica biològica. En canvi, pel que fa a les cèl·lules mare embrionàries, n'hi ha prou amb els embrions d'origen animal. El pas següent és la investigació de les possibilitats terapèutiques, ja que encara se'n desconeixen molts aspectes com, per exemple, com afecta la introducció clandestina de teixits al cos de pacients. Per dur a terme aquests assaigs, n'hi hauria prou amb implantar en animals cèl·lules mare embrionàries d'origen animal. Sempre que es tracti de cèl·lules mare embrionàries, s'ha d'evitar la destrucció de l'embrió perquè algun dia es puguin dur a terme aquests assaigs amb cèl·lules mare embrionàries d'origen humà.